

ACC. N.R

M. 11989 : 1.

"Naturläkaren" Anders Hansson i Hallaryds socken.

Det var förr en allmänt utbredd tro, att s.k. "kloka" kunde bota sjukdomar bättre än verkliga läkare. De ansågos också kunna en mängd andra konster, såsom tillrättaskaffande av tjuvgods m.m., samt hade förmåga att "förgöra" andra människor och deras djur och redskap. Bland dem som under senare delen av 1800 talet voro mest ryktbara, är det särskilt två, som anlitades av folket i dessa orter. Dessa voro "Sandakra-Jensen" och "Fueltaren". Den senare hette Anders Hansson och bodde i byn Foglahult (på folkspråket "Fuelt") i Hallaryds socken i Småland nära skånska gränsen. Till honom strömmade en mängd hjälpsökande, icke blott från de närmaste socknarna, utan även från långt avlägsna orter. De historier som berättas om honom, äro av ganska skiftande art. Somliga tyckes ha ansett honom vara religiös och trodde att han besatt övernaturliga gåvor, somliga ansågo honom ha varit i förbund med den "onde" och fått sin makt från honom. Andra åter påste- do att Anders Hansson var en stor humbugsmakare och allt vad han gjorde var endast bluff. Det är nu, så långt efter den tid han verkade (han dog 1902), ganska svårt att träffa personer, som sökt honom, men många äro de historier som ha berättats om hans verksamhet. Man måste emellertid särskilja de olika versionerna, de flesta historierna äro säkerligen ute i andra upplagan, då de äro komna från en nu försunnen generation. Att därför nedskriva allt vad som berättats om Anders Hansson, skulle säkerligen icke vara rätt och riktigt.

August Törn i Eljalt Röke socken, född 1874, torde jämte August Andersson i Hörja, född 1866, vara de bästa berättarna om den märk- lige man som kallades "Fueltaren". Törn har för mig omtalat, att en person från Röke socken, vid namn Anton Andersson en gång bytte hästar med Anders Hansson. Den senare var väl inte så mycket hemma i hästaffärer, ty han gjorde ett dåligt byte. De hästar han erhöll voro sämre än de han bytte bort! Det blev han också snart klok på och yttrade då, att

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Dup. 81

Anton Andersson skulle få föga nytta av sina nyförvärvade hästar. Det fick han också, ty hästarna sprungo ut i Värsjön och dränkte sig. Törn omtalade att en person från Oderljunga socken, vid namn Anders Olsson en gång sökte Anders Hansson för någon åkomma. Som det blev sent på kvällen innan Olsson blev färdig att gå hem, blev han av Anders Hansson erbjuden att stanna över natten. -"Du kan ändå inte hitta hem i natt" sade han. Olsson gick emellertid ändå, men kunde inte komma ut på landsvägen, ty hur han än gick hade han framför sig så höga gärdesgårdar att han inte kunde komma över dem. Han hade intet annat att göra än stanna. Törn berättade vidare, att det en gång kom en person till Anders Hansson och frågade honom om han kunde få lära sig "svartkonster". -"Det kan du väl få" svarade denne. "Men då måste du ligga i ladan i natt". Han lade sig i ladan, men förklarade på morgonen, att han efter nattens upplevelser inte längre var benägen att lära sig "trolla". Vad han sett i ladan talade han aldrig om. Törn omtalade att en person från Eljalt i Röke socken en gång sökte Anders Hansson för att få bot för sina sjuka djur, vilka inte kunda resa sig upp då de lagt sig. Som "tecken" medförde han hårtussar, som han klippt av djurens svansar. Då Anders Hansson betraktade "tecknen", sade han att djuren hade "häckfeber". Detta innebar, att djuren hade fått för litet foder.

August Andersson i Hörja omtalade, att folk från Hörja socken ofta sökte Anders Hansson för att få bot för sjukdomar både på folk och få. En person körde en gång till honom och som han hört, att Anders Hansson tyckte om brännvin, tog han en flaska med sig. Denna lade han i halmen i spolähäckarna i vagnen, men tappade den. Då han kört ett stycke märkte han att flaskan var borta. Han vände då tillbaka och hittade flaskan, varefter han fortsatte sin färd mot "Fuelt". Då han kom dit bjöd Anders Hansson på kaffe. Hörjabon drog då fram sin flaska. Anders Hansson yttrade då : "Det var väl att du körde tillbaka, annars hade det inte blivit någon gök".

ACC. N.R M. 11989:3.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Detta bevisade att Anders Hansson ägde förmåga se vad som tilldrog sig på andra platser. — Vidare omtalade Andersson att en kvinna sökte Anders Hansson för någon krämpa. Som hon hade långt att gå, tog hon ett par smörgåsar med sig. Något innan hon hann fram till Anders Hanssons gård blev hon hungrig. Hon satte sig då på en sten vid vägkanten och åt upp smörgåsarna. Då hon anlände till Anders Hansson sade denne åt henne: "Var det inte kallt att sitta ute på en sten och äta?" Kvinnan blev övertygad om Anders Hanssons förmåga att "se på långt håll", d.v.s fjärrskådning.

Själv minnes jag en berättelse, som min farmor omtalade. Enligt denna skulle "den kloke mannen" (jag förmodar att det var Fuel-taren som därvid avsågs) haft svartkonstböcker i vilka han läste, då han skulle utöva sin verksamhet. Dessa böcker gömde han väl, för att ingen obehörig skulle få tag i dem. Emellertid hände det en söndag, då han och hans hustru hade gått i kyrkan, att en pojke hade ~~hade~~ letat rätt på dem och började läsa i en av dem. Det var ingen bra litteratur för honom, ty allt efter som han läste blev han mer och mer förfärad. Han tyckte att något liknande tarmar slingrade sig om halsen på honom och höll på att kväva honom. "Den kloke" mannen som satt i kyrkan började känna på sig, att något ej stod rätt till i hans hem. Han viskade några ord till hustrun och smög sig ut ur kyrkan och skyndade hemåt. Hemkommen såg han pojkens belägenhet och skyndade sig att i en av böckerna läsa en besvärjelse, så att pojken blev fri från otyget. Om nu någon verklig grund finnes för denna historia, som ju min farmor hört omtalas, kan det ju tänkas att pojken, väl vetande sig ha företagit sig något otillåtet, blivit övernervös och blivit offer för en hallucination. Historien är dock belysande för den tro på "kloka" som allmogen hade för en 60 å 70 år tillbaka.

Jag skall även omtala en händelse från min barndom, som jag själv minnes. En lantbrukare som var vår granne hade en son, som

började uppföra sig underligt. Givetvis var det en sinnes rubbning, men fadern som var gammal och skrockfull trodde att sonen "hade kommit vid något". Han kom därför till min mor och frågade henne om hon ville resa till "Fuelt" och söka för sonen. Min mor lovade detta, troligen för att fadern skulle få sinnesfrid och kanske även på grund av nyfikenhet. Som ett "tecken" att visa hade hon med sig en bit klippt av den skjorta sonen senast hade sovit i. Resultatet av denna resa blev dock negativt, ty sinnessjukdom kunde inte botas i "Fuelt". Jag vill dock icke med bestämdhet säga att det var Anders Hansson som söktes, det är väl troligare att det var en av hans döttrar, som fortsatt faderns praktik, ty jag var ju endast 4 år då Anders Hansson dog, varför det inte är troligt att jag skulle kunna minnas något före den tiden. Men jag minns mycket. Väl att min mor reste och jag kommer ihåg nättet bestämdes att "tecknet" skulle vara en bit av skjortan. Det var min farmor som gav det rådet.

Min Far omtalade att en person från denna socken fick för sig att han hade fått en orm i magen. Den skulle ha krupit in genom hans mun då han under slättern sov middag på marken. Han brukade sova med vridöppen mun. Han kunde känna hur ormen kröp omkring i magen och bet, vilket vållade honom stora smärtor. Han reste då till "Fuelt" och fick något medel, varpå ormen dog och kom ut med avföringen. Vad denna person hette har jag ej lagt på minnet, churu min far omtalade hans namn. Min far trodde dock att det varit någon magåkomma personen ifråga hade.

En annan historia om Anders Hanssons "förmåga", vilken omtalats i bygderna, förmäler att en gosse sökte honom för frostskada i näsan. Gossen skulle gå en genväg genom skogarna till sitt hem, men som det började skymma var han något ängslig att inte hitta rätt. Anders Hansson sade då till honom att lugna sig något, så fick han sällskap på hem vägen. Det kom också en hjälpsökande något senare, som gossen fick sällskap med. Anders Hansson hade "känt på sig" att någon skulle komma.

ACC. N:R M. 11989:5.

Det har även omtalats att Anders Hansson en gång i en sjö utpekade en plats där någon drunknat. Man hittade den drunknade just på den plats som Anders Hansson utvisat.

Det har även omtalats att Anders Hansson brukade ordinera örter mot sjukdomar, samt vissa tinkturer vilka skulle köpas på apotek.

Vad Anders Hansson betingade sig i avrude då man konsulterade honom är ej bekant. Troligen fingo de hjälpsökande betala vad de ansågo sig ha råd till. Om han var specialist på vissa sjukdomar, är ej bekant på denna ort. Det var väl med honom som med alla andra "kloka", att han blev sökt för allt möjligt. Att somliga blevo botade hade nogvisin orsak i, att de ledо av inbillade sjukdomar och då hjälpte tron dem att bliva friska. Hur länge Anders Hanssons dotter uppehöll faderns praktik efter dennes död är ej bekant. Under de senaste fyra decennierna har man icke hört något däröm.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV
—